Platon

Meneksenos

Cenaze Hitabesi

SOSYAL YAYINLAR

DÜNYA KLASİKLERİ KÜLTÜR DİZİSİ: 31

MENEKSENOS / ΜΕΝΕΞΕΝΟΣ

PLATON / Çeviren: İrfan Şahinbaş / Yayımlayan: Sosyal Yayınlar / Kapak düzeni: Diren Yardımlı & Tolga Gürpınar / Dizgi: Girişim Dizgi / Baskı: Kitap Matbaacılık / İstanbul, 2001.

MENEKSENOS
ΜΕΝΕΞΕΝΟΣ

PLATON

MENEKSENOS
ΜΕΝΕΞΕΝΟΣ

Çeviren:
İrfan Şahinbaş

SOSYAL YAYINLAR
Babıâli Cad., No: 14, Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: (0-212) 527 79 82 - 522 18 94
Faks: (0-212) 527 79 82
http://www.kitapnet.com
kitapnet@izlenim.com

Eski Yunan Has İsimlerinin Yazılışı Hakkında Not

Yunan eserlerinin tercümesinde tanrı, insan ve memleket isimlerini asıllarındaki imlaya göre yazmayı uygun bulduk; bunun için de bugün Avrupa milletlerinin hemen hepsinde kullanılan *transkripsiyon* usulünü aldık. Yunanca'nın her harfi, aşağıdaki cetvelde gösterildiği gibi, tek veya çift harflerle karşılanmıştır. *Th* ve *kh* gibi çift harfleri kullanmaya gerek vardı; çünkü Yunanca'nın Θ'sını da, T'ını da *t* ile gösteremezdik, ikisini ayırmak zorunluydu. X için de sadece *h* harfini alsaydık Yunanca'da sesli harflerin önüne bazen gelen ' işareti ile karışması mümkündü.

Ph çift harfine gelince, Yunanca'nın Φ harfini Avrupalılar öteden beri böyle gösterirler; vaktiyle Romalılar da öyle göstermişlerdir; demek ki o harfin telaffuzu Romalıların *f* harfinin telaffuzuna tamamıyla uymuyormuş.

Romalılar ve bugünkü Avrupa milletleri Yunanca'nın Ξ harfini de *x* ile gösterirler; fakat *x* harfi bizim alfabemizde yoktur: Onun için bunun yerine *ks* çift harfini kullanmayı daha uygun bulduk.

Yunanca isimlerde *y* harfi sessiz değil, sesli harftir ve Yunanca'nın Y harfini gösterir; *ü* okunması lazımdır. Fakat bu telaffuz mutlak değildir; bugünkü Yunanlılar onu *i* okumaktadırlar.

Çift sesli harfleri de gene çift olarak gösterdik. Ancak ov yerine yalnız bir *u* koyduk; bu, şimdiki milletlerarası *transkripsiyon*'da da böyledir.

Α	A	Η	E	Ν	N	Τ	T
Β	B	Θ	Th	Ξ	Ks	Υ	Y
Γ	G	Ι	İ	Ο	O	Φ	Ph
Δ	D	Κ	K	Π	P	Χ	Kh
Ε	E	Λ	L	Ρ	R	Ψ	Ps
Ζ	Z	Μ	M	Σ	S	Ω	O

SOKRATES — MENEKSENOS

SOKRATES: Meneksenos nereden geliyor? Agora'dan mı? Nereden? 234

MENEKSENOS: Agora'dan Sokrates, toplantı odasından.

SOKRATES: Orada ne işin olabilir? Herhalde sen artık, öğrenim ve felsefenin sonuna eriştiğini sanıyor, daha yüksek işlere atılmak istiyorsun. Yaşına rağmen de bizeher zaman idareciler sağlamış olan ailen bu yolda devam etsin diye, aklına, biz büyüklerini idare etmeyi koymuşsun. b

MENEKSENOS: Sokrates, sen izin verir, idare işlerine atıl dersen, güdeceğim gaye bu olur; yoksa vazgeçerim. Toplantıya üyelerin, ölüler üzerinde söz söyleyecek birini seçeceklerini öğrendim de onun için gittim; ölüler için tören yapılacak, herhalde biliyorsun.

SOKRATES: Evet. Kimi seçtiler?

MENEKSENOS: Daha kimseyi seçmediler, Sokrates; yarın karar verecekler. Ama ben, ya Arkhinos'u, ya Dion'u seçerler sanıyorum.

SOKRATES: Savaşta ölmenin, gerçekte birçok faydaları var, Meneksenos. Öldüğü zaman ne kadar fakir olursa olsun insanın güzel ve muhteşem bir mezarı oluyor. Bundan başka da değeri ne kadar az olursa olsun, insanı birçok bilgin kimseler övüyor; hem gelişigüzel de c

değil; söyleyeceklerini önceden, inceden inceye hazırla-
235 mış oluyorlar. Öyle güzel övüyorlar ki, Meneksenos, her ölünün, kendinde bulunsun bulunmasın, birçok özellikleri olduğunu ileri sürerek, sözlerini en güzel kelimelerle süslüyor, ruhlarımızı büyülüyorlar. Şehri, her yönden göklere çıkarıyorlar ve savaşta ölenleri, bizden önce gelmiş bütün atalarımızı; hatta bizleri öyle övüyorlar ki, şimdi seninle konuşmakta olan ben, Meneksenos, kendimi bu övgüleri ile yükselmiş hissediyor ve orada söylediklerini
b dinleyip büyülenince, birdenbire daha yüce, daha asil, daha güzel olduğuma inanıveriyorum. Sonra, her zaman olduğu gibi, yanımda hep yabancılar bulunuyor; benimle beraber dinliyorlar ve bana, birdenbire daha büyük bir saygı besliyorlar. Hatip o kadar inandırıcı ki bu yabancılar, tıpkı benim gibi tesiri altında kalıyor ve bana karşı olsun, önce olduğundan daha güzel buldukları şehre karşı olsun, derin hayranlık duyuyorlar. Bana gelince, kendimi
c öyle yükseklerde görmem, hiç değilse üç gün sürüyor. Hatibin sözleri ve sesi kulağıma yer ederek öyle kuvvetli çınlıyor ki, ancak dördüncü veya beşinci gün kendime gelebiliyor, nerede olduğumun farkına varabiliyorum. Bu arada, "bahtlılar adaları"nda yaşıyorum, sanıyorum. Bizim hatipler, işte böyle usta kimselerdir.

MENEKSENOS: Sokrates, hatiplerle alay etmek için hiç de fırsat kaçırmazsın. Fakat bu sefer, öyle sanıyorum ki, seçilecek hatip pek öyle rahat rahat söz söyleyemeyecek ve konuşacak kimse hiç haberi olmadan seçileceğinden, belki de hazırlıksız söz söylemek zorunda kalacak.

d *SOKRATES:* Neden öyle olsun, dostum? Bunların hepsinde hazır nutuklar vardır; hem zaten, böyle şeyler

üzerinde hazırlıksız konuşmak da güç değildir ki. Atinalıları, Peloponessosluların veya Peloponessosluları, Atinalıların önünde övmek gerekse, o zaman, dinleyicileri inandırmak, onların takdirini kazanmak için gerçekten iyi bir hatibe ihtiyaç vardır; ama zaten övdüğü kimselerin önüne çıkan bir hatibin iyi konuşmada ün kazanması hiç de güç olmaz.

MENEKSENOS: Demek böyle bir şey güç değil, Sokrates?

SOKRATES: Elbette değil.

MENEKSENOS: Peki, söz söylemen gerekse de e
meclis seni seçse, konuşabilir misin acaba?

SOKRATES: Elbette konuşabilirim, Meneksenos. Hatiplik sanatına çok değerli bir kadından; birçok mükemmel hatipler, hele bütün Helenler arasında ön safta gelen o Ksantippos'un oğlu Perikles gibi birini yetiştirmiş olan bir öğretmenden ders alayım da konuşamayayım, olur mu hiç?

MENEKSENOS: Kim bu kadın? Herhalde Aspasia demek istiyorsun.

SOKRATES: Evet, Meneksenos; bir de Metrobius'un oğlu Konnos. İşte benim öğretmenlerim: Biri musi- 236
kide, öteki güzel söz söylemede. Böyle yetişen biri, konuşmada elbette usta olur. Hem zaten, böyle değerli öğretmenleri olmayan herhangi bir kimse, musikide Lamprus'tan, güzel söz söylemede de Rhamnunsiali Antiphon'dan ders almış olursa Atinalıları, Atinalılar önünde pekala övebilir, taktirlerini de kazanır.

MENEKSENOS: Peki, söz söylemen gerekseydi, ne derdin bakalım?

SOKRATES: Kendiliğimden belki hiçbir şey söyleyemezdim. Ama, daha dün, Aspasia'nın ölüler hakkında hazırlamış olduğu nutku dinledim. O da senin söylediğin gibi, Atinalıların hatip seçecekleri haberini duymuş; bunun üzerine önümde, nutkun bir kısmını, nasıl olması gerekiyorsa, öylece hazırlıksız olarak söyleyiverdi; geri kalanını da zaten önceden düşünmüş; çünkü galiba Perikles'in o ölüler üzerine söylemiş olduğu nutku Aspasia hazırlamış; işte bu nutuktan birkaç parça alarak birbirine eklemekle yetindi.

MENEKSENOS: Neler dedi, hatırlayabilecek misin?

SOKRATES: Elbette. Kendi ağzından duydum, ezberledim. Aklımda iyi tutamıyorum diye de az kalsın dayak yiyordum.

MENEKSENOS: Ne duruyorsun, öyleyse, söylesene.

SOKRATES: Nutkunu yayarsam, öğretmenim belki kızar.

MENEKSENOS: Hiç korkma, Sokrates konuş. Bana bu zevki ver; Aspasia'nın olsun, başka birinin olsun, zararı yok. Sen sadece konuş.

SOKRATES: Ama, bu ihtiyar yaşımda, böyle oyunlarla uğraştığımı görünce, belki benimle alay edersin.

MENEKSENOS: Hiçbir zaman, Sokrates; sen nutku söyle.

SOKRATES: İstediğini yerine getirmem gerekiyor Meneksenos; zaten, bana "soyun da raks et" desen bile, yalnız olduğumuza göre, bu dileğini de karşılardım. Dinle; yanılmıyorsam, Aspasia, nutkuna, ölüleri ele alarak şöyle başladı:

Bu savaşçılara, hareketlerimizle, sözlerimizle ödememiz gereken bir borcumuz var. Bahtın onlara nasip etmiş olduğu yolculukta, bütün şehir, bütün yakınları, yanlarında gitti; ilk borcumuzu böylece ödemiş olduk. Şimdi artık, onlara karşı duyduğumuz saygıyı sözle belirtmemiz kalıyor. Bunu, kanun buyurduğu gibi, kendimize vazife de sayıyoruz; çünkü, güzel bir nutuk, güzel hareketlerde e
bulunmuş olanları, dinleyicilerin daima hatırlamasını, saymasını sağlar. Onun için, ölüleri gereğince övecek, yaşayanları tatlı tatlı teşvik edecek bir nutuk gerek. Oğullarını, kardeşlerini bu ölülerin erdemlerini taklide sürükleyecek; analarını, babalarını ve hayatta olan daha uzak atalarını teselli edecek sözler gerek. Nasıl bir nutuk söylemeli? Hayattayken, erdemleriyle bütün yakınlarına sevinç 237
vermiş; yaşayanların sağlığını da hayatlarıyla ödemiş olan bu yiğitleri övmek için söze nasıl başlamalı? Bence, tabiatın, bunlara, o erdemleri verdiği sıraya göre gitmek yerinde olur. Onlar erdeme eriştiler, çünkü, erdemli anaların, erdemli babaların evlatlarıydılar. Onun için önce, böyle asil doğuşlarını övelim; sonra, gördükleri terbiye ve dersleri. Bundan sonra da o başardıkları yüksek işlerde, doğuşlarına ve aldıkları terbiyeye layık olduklarını nasıl ispat ettiler, onu görelim. b

Önce doğuşlarını ele alıyoruz. Bu ölülerin ataları, yabancı olmadıkları gibi başka yerlerden gelmediklerine göre, torunları da yurtta göçmen değil, gerçek ana yurtlarında oturan ve yaşayan asıl yerlilerdi. Onları beslemiş olan bu toprak, başkalarının olduğu gibi üvey değil, gerçek analarıdır. Bu ana onları doğurmuş, beslemiş ve sonra kucağına çekmiştir, onlar da şimdi kendi topraklarında c

yatıyorlar. Onun için, önce analarını övmek doğru olur, çünkü böylelikle doğuşlarını övmüş olacağız.

Yurdumuz, yalnız bizim değil, bütün insanların övgüsüne layıktır; bunun da ilk ve en kuvvetli sebebi, memleketimizi tanrıların sevmesidir. Bu sözün doğruluğunu, yurdumuz için dövüşmüş olan tanrıların kavgaları ve verdikleri karar açıkça gösterir. Tanrıların da övdüğü bir ye-
d ri, nasıl olur da bütün insanlık övmez? Bir sebep daha var: Bütün toprakların, ehli, vahşi, çeşit çeşit hayvanlar doğurup yarattığı çağlarda, bizimki böyle canavarlardan uzak ve temiz kalmış ve bütün hayvanlar arasından insanı seçip, yaratmıştır. İnsan da öteki hayvanlardan daha anlayışlı olduğu gibi, din ve adalet tanıyan biricik yaratığıdır. Bu bizim toprağın, savaşçıları ve bizim atalarımızı doğur-
e duğunu gösteren kuvvetli bir kanıt da vardır: Her yaratığı, çocuğuna uygun olan besini kendinde taşır ve böylece gerçek ana, başka birinin evladını ele geçiren sahte anadan ayırt edilir; çünkü sahte anada, yavruya gereken besin kaynakları kurudur. İşte, o bizim anamız toprak, insan yaratmış olduğunu şöylece ispat ediyor: O çağlarda, ilk olarak yalnız o, insanı beslemek için, insan soyuna en iyi, en güzel besini sağlayan buğdayla arpayı yetiştirmiş ve
238 bu varlığı gerçekten kendinin yarattığını göstermiştir. Böyle bir düşünceyi, kadından ziyade toprağı gözönünde tutarak ileri sürmek uygun olur; çünkü, rahmine çocuk düşen, çocuk yaratan kadın, bu yolda toprağa örnek olmuyor, toprağı taklit ediyor. Toprağımız yetiştirmiş olduğu bu meyvelerde hiç acelecilik göstermemiş, bunları başka yurtlara da dağıtmıştır. Kendi evlatları için, yorgunluğu gideren zeytin yetiştirmiş, onları besleyip gençlik çağına
b kadar büyüttükten sonra da idare edilmeleri için tanrılar

sağlamıştır; bunları hepimiz tanıyoruz, sözlerini edecek değilim. İşte bu tanrılar, hayatımızı, gündelik yaşayışımıza göre düzenlemişler; bize, bütün öteki insanlardan önce, sanatları öğretmişler; silah yapmayı, bunları yurdumuzu müdafaa için kullanmayı öğretmişlerdir.

Böylece doğan ve yetişen bu savaşçıların ataları, kendilerini idare için bir devlet kurmuşlardı. Bunun üzerinde söz söylememiz de uygun düşer; çünkü, insanları yetiştiren devlettir; devlet iyi olursa, insan da iyi olur; kötü olursa, aksi olur. Onun için, babalarımızın ve aralarına önümüzdeki ölüleri de katacağımız bugünkü yurttaşlarımızın, düzenli bir devlet idaresi altında, kendilerini erdemli kılan bir devlet idaresi altında yetiştiklerini göstermek gerekir. O zamanki idare bugünkü şeklin aynısıydı, bugün de seçkinlerin idaresi altında yaşıyoruz; o çağlardan beri de aynı idare altında yaşadık; buna, bazıları demokratlık diyor; başkaları da diledikleri adı veriyorlar; gerçekte bu idare, çokluğun da onayıyla kurulmuş olan seçkinler idaresidir. Gerçi başımızda krallar bulunmuştur ve onlara, bu hakkı önceleri doğuşları; sonra da seçimler vermiştir, ama, iktidar daha çok çoğunluğun elindedir. Çoğunluk, devlet idaresi vazifesini ve iktidarı en iyi yurttaşlara emanet etmiştir; hiç kimse, sakatlığı, fakirliği, veya doğuşunun yüksek olmayışı yüzünden bu vazifeye elverişsiz sayılmamış; hiç kimse, başka memleketlerde olduğu gibi, bunlara zıt üstünlüklerinden ötürü tercih edilmemiştir. Yalnız bir kural kabul edilmiştir: Usta ve erdemli olan emreder, idare eder. Bu bizim idare şeklinin temeli, bütün yurttaşların eşit şartlar altında doğmuş olmasına dayanır. Başka devletlerin halkı, türlü yerlerden gelmiş çeşitli soylardandır; bu çeşitlilik hükümetlerinde de

görülür; bunlar ya tiranlık, ya oligarşidir. Orada, birkaç kişi bütün yurttaşlarını köle gibi kullanır; çoğunluk da bu birkaç kişiyi kendine efendi bilir. Fakat bizler ve yurttaşlarımız hep kardeşiz; çünkü ortak bir anadan çıktık; kendimizi, ne birbirimizin kölesi, ne de efendisi sayıyoruz. Tabiatın sağlamış olduğu o doğuş birliği, bizi, kanuna göre, hak eşitliği aramaya, erdem ve bilgelikten başka hiçbir üstünlük tanımamaya sürüklüyor.

İşte, bu askerlerin babaları; bizim babalarımız, hatta bu askerler, asil bir doğuştan sonra, böylece tam bir hürriyet içinde yetiştiklerinden; hürriyet uğruna, Hellenler için Hellenlere karşı; bütün Hellas için de barbarlara karşı dövüşmeyi kendilerine vazife bilmişler; özel hareketlerinde olsun, yurt ölçüsündeki hareketlerinde olsun, güzel başarılarıyla bütün dünyada ün salmışlardır. Eumolpos'u, Amazonları, yurdumuzu istila etmiş daha eski düşmanları nasıl kovdular; Argoslulara, Kadmos oğullarına karşı; Herakles oğullarına da, Argoslulara karşı nasıl yardıma koştular, bunları hakkıyla anlatabilmem için vakit dar. Zaten şairler, türkülerinde, bunları güzelce övmüşler, yiğitliklerini bütün dünyaya göstermişlerdir. Biz de şimdi kalkar, sadece bir nesirle bu yüksek başarılarını övmek istersek, o şairlere göre çok gerilerde kalırız. Bunlar zaten mükafatlarını görmüştür, onun için susacağım. Fakat hiçbir şairin ele alıp hakkını vermediği daha birçok değerli başarılar var ki, övgücülerini bekliyor. İşte bunları överek hatırlatmak; başka kimseleri de kaside veya başka tür şiirlerde, böyle yüksek başarıları gösterenleri, değerlerine uyacak bir tarzda ele almaya teşvik etmek bana düşüyor. İlk sözünü edeceğim başarılar da şunlar:

Persalar Asya'yı hükümleri altına alıp Avrupa'yı köle etmeye kalkışınca, bunları atalarımız, bu yurdun evlatları durdurmuştur. Onun için ilk olarak, onları ele almak, yiğitliklerini övmek gerekir, yerinde olur. Bu mertliklerini iyice övebilmek için de düşüncemizle bütün Asya'nın üçüncü bir krala köle olduğu çağa dönelim. Bu kralların ilki Kyros'tu. Yüksek cesaretiyle, bütün yurttaşlarını kölelikten kurtardıktan sonra, efendileri Medeslilere boyun eğdirmiş, Mısır'a kadar da Asya'nın geri kalan kısmını hükmü altına almıştı. Oğlu, Mısır ve Libya'nın girebildiği bütün parçalarını dize getirdi. Üçüncü kral Daraeius, karada, imparatorluğunun sınırlarını Skythia'ya kadar sürdü; donanmaları, denize ve adalara hakimdi; kimse de karşı koymaya cesaret edemiyordu. Persa İmparatorluğu'nun kudreti karşısında, öyle sayısız, yüce ve savaşçı milletler boyun eğmişti ki, Daraeius, bütün insanların ruhunu kendine kul köle etmişti.

Daraeius, Eretrialılarla birlikte Sardis'e karşı el birliği ettik diye bizi suçladı ve bu bahaneyle, taşıt ve savaş tekneleriyle beş yüz bin kişi ve ayrıca üç yüz savaş gemisi gönderdi. Komutayı Datis'e verdi ve başının uçurulmasını istemiyorsa, dönüşünde, Eretria ve Atinalıları kendine getirmesini emretti. Datis, Eretria'ya doğru yola çıktı; ve o zamanki Hellenler arasında savaş sanatındaki ustalıklarıyla en çok ün almış, sayıları da oldukça fazla olan Eretrialıları üç günde itaat ettirdi. Kimsenin kaçmamasını sağlamak için de memleketi şöyle taradı: Askerleri, Eretria'nın sınırlarına gelince, bir sahilden öteki sahile yayıldılar ve birbirlerine el vererek memleketi boydan boya geçtiler; böylece, krallarına kimsenin kaçmadığını söyle-

c yeceklerdi. Aynı niyetle, Eretria'dan kalkarak Marathon'a geldiler. Atinalıları da Eretrialılar gibi boyunduruğa vurduktan sonra, krallarına götürmenin çok kolay olacağına inanmışlardı. İlk teşebbüslerinde başarılı olmuşlar, şimdi de ikincisine girişiyorlardı. Lakedaimonialılardan başka hiçbir Hellenli de ne Eretrialılara, ne Atinalılara yardım etti. Hatta Lakedaimonialılarla savaşa ancak ertesi gün yetişebildiler. Ötekiler korkuyla yerlerinden kımıldamadı;
d tehlikeyi bir zaman için savdıklarına seviniyorlardı. İşte, ancak bu durumu gözönüne getirirsek, Marathon'da, barbar ordularının saldırısına göğüs geren, bütün Asya'nın o küstah gururunun cezasını veren ve barbarlarla savaşta ilk olarak zafer anıtları diken o kahramanların yiğitliklerini anlayabiliriz. Bunlar, öteki milletlere yol göstermiş oldular: Persalıların kudretinin eğilebileceğini; sayının da zenginliğin de mertlik karşısında duramayacağını öğrettiler. Onun için, şunu ileri sürebilirim ki, bu kahramanlar, yalnız bizlerin babaları olmakla kalmadılar; bizim hürriyeti-
e mizin, bu kıtayı dolduran bütün Hellenlerin hürriyetinin de babası oldular. Çünkü, bundan sonra, bütün Hellenler, emniyetlerini sağlamak için giriştikleri savaşlarda, gözlerini o yüce esere çevirdiler; Marathon kahramanlarını kendilerine örnek tuttular.

İşte, nutkumda, şeref yerini bu kahramanlara veriyorum. İkinci yer de Salamis ve Artemision deniz savaşlarını kazananlarındır. Karada olsun, denizde olsun, hücumları nasıl karşıladılar, nasıl geri attılar; bunları anlatabil-
241 mek için uzun uzun konuşmak gerekir. Fakat, bence. bu kahramanlara en çok şeref veren şey, Marathon askerlerinin başlamış oldukları eseri bitirmiş olmalarıdır. Marat-

hon askerleri, sürü sürü barbarların bir avuç askerle geri atılabileceğini bütün Hellenlere göstermişlerdi: Fakat böyle bir iş, gemilerle başarılabilir miydi? Bilinmiyordu. b
Persalar, denizlerde yenilmez sanılıyordu: Sayısız gemileri vardı; zengin, usta, kuvvetliydiler. Onun için, deniz savaşlarında dövüşmüş olanları da övmeliyiz: Hellenlerin bu ikinci korkusunu gidermiş; gemi ve insan çokluğunun saçtığı dehşeti ortadan kaldırmışlardır. Böylece, Marathon'da dövüşmüş olanlarla, Salamis'te, denizlerde boğuşmuş olanlar bütün Hellas'a bir ders vermiş oldular: Hellenler, bir yandan karada savaşanların, öte yandan da denizde savaşanların sayesinde barbarlardan korkmamayı c
öğrendiler ve buna alıştılar.

Üçüncü yeri, tarih ve değer bakımından üçüncü yeri, Hellas'ın kurtuluşu uğrunda, Lakedaimonialılarla Atinalıların Platea'daki gösterdikleri başarıyı ayırıyorum. Başımızda dolaşan tehlike büyüktü, korkunçtu. Lakedaimonialılarla Atinalılar bu tehlikeyi de savdılar ve bu yolda gös- d
terdikleri yiğitlik, bugün, bizim; yarın da gelecek nesillerin övgüsünü haketmiştir. Bu savaştan sonra, birçok Hellen şehirleri hâlâ barbarlardan yanaydı; hatta, Büyük Kralın, Hellas'a karşı yeni bir savaşa girmeyi tasarladığı söyleniyordu. Onun için, bütün barbarları denizlerden sürüp atarak kendilerinden evvel gelmiş olanların başlamış oldukları kurtuluş işini bitirenlerin sözünü etmek de doğru olur. Bunlar Eurymedon'da, deniz savaşında dövüşenler; Kıbrıs seferine çıkanlar; Mısır'a ve daha birçok ülkelere gidenlerdir. Kralı, e
Hellas'ı yok etmek için tasarılar kuracağı yerde, korkular içinde, kendi canının tasasına düşünmüşlerdir. Onları hatırlayalım; minnet borcumuzu unutmayalım.

Bütün şehir, barbarlara karşı olan bu savaşı, kendi
242 uğruna, aynı dili konuşan başka milletlerin uğruna sonuna kadar götürdü. Fakat barış olup büyük şerefler elde edince, başarı kazanan kimselerin çok kere uğradığı akıbetle karşılaştı. Şehrimizi kıskandılar; kıskançlık hasete yol açtı; böylece şehrimiz de istemeye istemeye Hellenlerle savaşa girmek zorunda kaldı. Savaş başlayınca, bizimkiler, Tanagra'da Lakedaimonialılarla karşılaştılar;
b Beotialıların hürriyeti için dövüştüler. Savaşı kimin kazandığı belli olmadı; bir daha kapışarak kesin bir netice elde ettiler: Çünkü, Lakedaimonialılar, yardımına koştukları Beotialıları bırakarak çekildiler; bizimkiler de üçüncü gün, Oenophtes'te zafer kazanarak, yurtlarından haksızca sürülmüş olanları hakkın gerektirdiği gibi geri getirdiler. Böylece Persalılarla savaştan sonra, Hellenlere karşı hürriyeti ilk olarak müdafaa edenler, yurttaşlarımız oldu. Yiğitler gibi davranıp, yardımına koştukları kimseleri kölelikten kurtardıkları için, devlet de ilk olarak onları şereflendirdi; bu mezara gömdürdü.

c Sonra, savaş genişledi; bütün Hellenler yurdumuzu istila edip harap etti; şehrimize olan minnet borçlarını işte böyle alçakça ödediler. Bizimkiler deniz savaşında olanları da yendi ve başı çeken Lakedaimonialıları, Sphagia'da esir etti. Bunları pekala öldürebilirlerdi; fakat hayatlarını bağışladılar ve yurtlarına göndererek barış yaptı-
d lar: Çünkü aynı soydan olan milletlere karşı savaşı zaferden öteye götürmemek, Hellenler birliğini bir devletin kinine feda etmemek gerektiğini düşünüyorlardı; fakat barbarlara karşı ölüme kadar gidilmeliydi. Onun için bu savaşa girip şimdi burada yatanları övmek yerinde olur.

Bunlar, barbarlara karşı olan önceki savaşta, Atinalıların herkesten üstün olduklarından şüphe edenlerin, bu şüphelerinde yanıldıklarını göstermişler ve kendilerine karşı ayaklanan Hellas'ı yenerek, başlarını esir ederek, barbarları, yardımlarıyla yenmiş oldukları Hellenleri kendi başlarına da alt edebileceklerini ispat etmişlerdir. e

Bu barıştan sonra üçüncü bir savaş oldu, hiç beklenmedik, korkunç bir savaş. Şimdi burada yatan, binlerce yiğit can verdi. Bunların çoğu Sicilya yakınlarında öldü: Yeminle bağlı oldukları Leontiosluların yardımına koşmuşlar; onların hürriyeti uğruna çarpışarak birçok zafer anıtları dikmişlerdi. Fakat şehrimiz, yolun uzunluğundan 243
ötürü bunları besleyemedi; bu tahilsizler de savaştan vazgeçti. Bununla beraber, ölçülülük ve yiğitliklerini, onlara karşı dövüşmüş olan düşmanları öyle övdü ki, başka kimseleri dostları bile böyle övmez. Birçokları da tek bir günde bütün düşman gemilerini esir edip bir kısmını da yendikten sonra, Hellespont deniz savaşlarında can verdiler. b
Böyle bir savaş hiç beklenmiyordu; çok korkunç oldu, diyorum; çünkü, öteki Hellenler şehrimizi o derece kıskandılar ki can düşmanları Büyük Kralla konuşmalara giriştiler; böylece, bizimle birlik ederek kovmuş oldukları biriyle anlaşıp, bir barbarı Hellenlere karşı durmak üzere geri getirdiler ve bu şehre karşı bütün Hellen ve barbarları biraraya topladılar. İşte o zaman şehrin kuvvet ve yiğitliği c
bütün parlaklığıyla belirdi. Savaş dışı olduğu sanılıyordu; donanması, Mythilene'de kuşatılmıştı. Fakat, şehirliler, altmış gemiye binerek yardıma koştular; herkesin de söylediği gibi, kahramanca cesaret göstererek düşmanlarını yendiler; dostlarını kurtardılar; fakat hiç de hak etmedik-

leri bir talihsizlikle denizlerde can verdiler; bu mezarda yatmıyorlar. Onları hatırlayalım, övelim; çünkü, yalnız bu deniz savaşında değil, bütün savaştaki başarımızı cesaret-
d lerine borçluyuz; sayelerinde şehrimiz büyük ün kazandı: Bütün dünya biraraya gelse, onu alt edemez, deniyordu. Bu ünü hak etmişti; çünkü biz ne zaman yenildiysek, aramızdaki anlaşmazlıklar yüzünden oldu, başkalarının silahlarıyla değil. Düşmanlarımız, bizi bugüne kadar yenemedi; yarın da yenemeyecektir. Biz kendi elimizle, kendi kendimizi yendik.

Olup biten bütün bu şeylerden sonra, her şey yatışıp başka devletlerle barış olunca, yurdumuzda iç savaş baş-
e ladı. Ve bu savaş öyle oldu ki, insanlar arasında anlaşmazlık önleyemeyecektiyse, hiç kimse kendi şehrinin başka türlü düzensizliklere uğramasını dileyemezdi. Şehirden, Piraeus'tan gelenler bir kardeş sıcaklığıyla birbirleriyle, ve hiç beklenmediği halde, öteki Hellenlerle uzlaştılar ve
244 Eleusis'e karşı giriştikleri savaşı hiç aşırılık göstermeden bitirdiler. Bütün bunların sebebi de aralarındaki o soy birliği üzerine kurulu, sözde değil, gerçekte sağlam bir dostluk yaratan gerçek yakınlıktı. Onun için bu savaşta birbirlerinin ellerinde can verenleri de hatırlamamız gerekir ve madem ki biz, kendi aramızda artık uzlaştık; onların da aralarında uzlaşmaları için, bugünkü gibi törenlerde, dualar edelim, kurbanlar verelim, hükümleri altına girdikleri tanrılara yalvaralım. Çünkü onları, böyle birbirleriyle
b boğuşmaya, kötülükleri veya kinleri değil, kader sürükledi. Yaşayan bizler de bunun böyle olduğunu ispat etmiyor muyuz? Onlarla aynı soydan olan bizler, ettiklerimizi de çektiklerimizi de birbirimize bağışlamadık mı?

Bundan sonra tam bir barış oldu; şehrimiz rahata kavuştu; barbarları affetti; çünkü onlara hiçbir şey esirgemeden kötülük etmişti; onlar da karşılığını vermekten geri kalmamışlardı. Fakat ettiği iyiliklere karşı olan minnet borçlarını nasıl ödediklerini düşünerek Hellenlere çok kırılmıştı: O Hellenler, barbarlarla elbirliği etmişler; bir zamanlar kendilerini kurtarmış olan gemilerimizi elimizden
alınışlar ve kendi şehirlerinin duvarlarını korumak için fe- c
da ettiğimiz bizim duvarları yıkmışlardı. Şehrimiz artık, birbirlerinin ve barbarların köleleri olmak tehlikesinde olsalar da Hellenlere yardım etmemeye karar vermişti ve böyle davranıyordu. Biz bu düşüncelerdeyken, Lakedaimonialılar, bir zamanlar hürriyetin koruyucuları olan bizlerin artık bitkin bir hale düştüğünü sanarak öteki Hellenleri köle etmeyi kendilerine adeta bir vazife bildiler ve bu
yolda harekete geçtiler. d

Bilmem, uzatmaya gerek var mı? Anlatacağım şeyler uzak bir geçmişte olmuş değildir; bizim nesilden geriye de gitmez. Hepimiz biliyoruz: Korkular içine düşen Argoslular, Beotialılar, Korinthialılar, bizim şehre başvurmak zorunda kaldılar ve asıl hayret veren şey, Büyük Kral bile, olaylar büsbütün ters bir yön alınca, öyle zorlu bir durum karşısında kaldı ki, kurtuluşu, bir zamanlar mahvını hazırlamış olduğu bu şehirde aradı. Gerçekte, bir kimse, şehrimize haklı olarak bir suç yüklemek istese, bulabileceği biricik kusur, fazla merhametli olmamız, zayıfların
daima hizmetine koşmamızdır. Şehrimiz, bu durumda ka- e
tı yüreklilik edemedi ve kendine kötülük etmiş olanları kurtarmayacağı yolunda vermiş olduğu kararı da yerine getiremedi. Yumuşayarak yardım gönderdi; kendi de işe

girişerek, Hellenleri kölelikten kurtardı; hem de öyle ki,
245 bunlar, kendi kendilerine boyunduruk altına girinceye kadar hür kaldılar. Krala gelince, şehrimiz, Marathon, Salamis, Platea zafer anıtlarını gözönüne getirerek yardımına koşmaya cüret edemedi; fakat sürgünlere, gönüllülere, kralın yardımına gitmelerine izin verdi; herkesin de söylediği gibi, onu da böylece kurtardı. Sonra, duvarlarını yeniledi; gemiler yaptı ve zorla sürüklendiği savaşı kabul ederek, Parialıları korumak için Lakedaimonialılarla dövüştü.

b Fakat kral, Lakedaimonialıların deniz savaşından vazgeçtiklerini görünce şehrimizden korktu. Bizimle olan ittifakını bozmak istediğinden, evvelce, Lakedaimonialıların kıtada kendine bırakmış oldukları Hellenler kendine verilirse, bizimle ve müttefiklerimizle işbirliğine devam edeceğini söyledi. Bu isteğinin reddedileceğini umuyordu
c ve böylece bizden ayrılmak için bir sebep olmuş olacaktı. Fakat öteki müttefikler bu ümidini boşa çıkardılar; Korinthia, Argos ve Beotialılar; razı oldular; para verirse, kıtadaki Hellenleri ona bırakmayı kabul edeceklerine yeminler ettiler. Yalnız biz, o Hellenleri bırakamadık; yeminler edemedik. Şehrimizin hürriyet ve yüksek yüreklilik duygularının bu kadar sağlam, bu kadar temiz ve barbarlara karşı yaratılıştan bu kadar düşman oluşu, kanına hiçbir surette
d barbarlık karışmamış halis Hellenler olmamızdandır. Bizim aramızda, Pelops, Camdos, Egyptos, Danaos'un ve daha başkalarının torunları gibi, yaratılıştan barbar fakat kanınca Hellen olan kimseler yoktur. Biz, kanına barbarlık karışmamış gerçek Hellenleriz; yabancı soylara karşı şehrimizin duyduğu katıksız kin de bundan gelir. Her işe, biz,

Hellenleri barbarlara bırakarak, utanç verici, dine yakışmaz bir harekette bulunmak istemediğimiz için gene yalnız kaldık; kendimizi, gene, evvelce yenilmemize yol açmış olan durumda bulduk. Fakat, tanrı yardımıyla, savaşı o zamandan daha talihli bir neticeye bağladık: Düşmanlarımız savaşı bitirmeye can attıklarından, dövüşün sonunda, donanmamız, şehir duvarlarımız, yerleşmelerimiz elimizde kaldı. Bununla beraber, bu savaşta da Korinthia'da meydan elverişsiz olduğundan, Lekhaeon'da da alçakça aldatıldığımızdan, birçok yiğit askerler kaybettik. Kralı kurtaranlar, Lakedaimonialıları denizlerden kovanlar da yiğit kimselerdi. Onları size hatırlatırım: Siz de övgülerinizi bizimkilere katın; bu kahramanları yüceltin.

İşte, bu mezarda yatanların, yurtları uğruna can veren daha başkalarının gördüğü işler. Benim burada sözünü etmiş olduklarım sayısız ve güzel olmakla beraber, ele alamadığım daha çok, daha güzel işler de var. Bunların hepsini anlatmam için de gündüzler, geceler yetmez. Onun için, her biriniz, onları unutmayın, torunlarına hatırlatın: Tıpkı savaşta olduğu gibi, atalarının tutmuş oldukları yeri bırakmasınlar; korkaklıkla gerilemesinler. Ben de bugün, kahraman evlatları olan sizlere bu öğüdü veriyorum ve gelecekte, birinizle karşılaşırsam, bu öğüdümü hatırlatacak, bütün gayretinizle yiğitlik yolunda yürümeniz için, herbirinizi teşvik etmeye devam edeceğim. Fakat bugün, babalarımızın savaşa giderken, başlarına bir şey gelecek olursa, size söylememizi istedikleri sözleri tekrar edeceğim. Şimdi size onların ne dediklerini ve ellerinde olsaydı, bugün neler söylemek isteyeceklerini, o işittiğim sözlerine dayanarak söyleyeceğim:

"Çocuklarım, yiğit kimselerin oğulları olduğunuzu bu tören açıkça gösteriyor. Şerefsiz yaşayabilirdik; fakat
d sizi ve evlatlarınızı lekelemektense, babalarımıza ve atalarımıza şerefsizlik getirmektense, şerefle yaşamayı tercih ettik. Soyunu alçaltan bir kimse için, hayat boş bir şeydir. Böyle birini, ne tanrılar arasında; ne yeryüzünde, ne de ölümünden sonra yerlerin altında, sevecek kimse bulunmaz. Onun için sözlerimizi hatırlayın ve unutmayın ki, hayatta göreceğiniz iş ne olursa olsun, erdem olmayınca, elde edeceğiniz her şeyin, yapacağınız her işin sonun-
e da, utanç ve kötülük vardır. Ne zenginlik, zengin olan alçak bir kimseyse, ona şeref getirir; çünkü böyle bir halde, zenginlik onun değil, başkasınındır; ne de beden güzelliği ve kuvveti, kötü ve alçak bir kimsede bulunursa, yerini bulmuş olur, uygun düşer; çünkü o kimseyi daha belirli bir şekilde ortaya koyar, alçaklığını daha açık olarak gösterir. Doğruluk ve erdem dışında kalan her bilgi de
247 düzmecedir, bilgelik değildir. Onun için, hiç şaşmadan güdeceğiniz ilk ve son gaye, bizi ve bizden önce gelenleri erdem yolunda geçmek için bütün gayretinizle çalışmak olacaktır. Erdemden yana, biz sizden üstün kalırsak, bilin ki bu zafer bizim için bir utanç olacak; yenilir, alt olursak, bu bize saadet getirecektir. Bizim yenilmemiz, sizin de yenmeniz için en iyi çare, hayatınızı atalarınızın
b kazanmış olduğu ünü kullanıp harcamayacak bir şekilde düzenlemeniz ve değeri olduğunu sanan bir adam için, kendi meziyetlerinden değil de atalarının ünü sayesinde şeref kazanmanın çok utanç verici bir şey olduğuna inanmanızdır. Gerçi ataların kazandığı şeref, evlatları için güzel ve yüce bir hazinedir, ama böyle zenginlik ve şeref hazinesinden faydalanmak ve ne malınız, ne mülkünüz,

ne de şerefiniz olmadığı için, onu torunlarına geçirmemek utançtır, alçaklıktır. Bu kurallardan şaşmazsanız, bahtınız sizi, buraya, yanımıza getirdiği zaman, herbirimiz dostunuz oluruz; fakat onlara hiç aldırmaz, alçaklık ederseniz, sizi burada kimse iyi karşılamaz. Bu sözlerimiz, evlatlarımız içindir. c

Bazılarımızın anaları, babaları hâlâ sağdır. Başımıza bir felaket gelecek olursa, onları, bu felakete, ellerinden geldiği kadar katlanmaya teşvik etmek gerekir. Onlarla beraber ağlamayın; ıstıraplarını körüklemeye hiç de gerek yok; bahtsızlıkları onlar için yeter bir acıdır. Bu acılarını d gidermek, yumuşatmak gerekir. Onlara hatırlatın, tanrılar, gönüllerinin dilediğini yerine getirmiştir; çünkü, onlar, oğulları için ölümsüzlük değil, erdem ve şeref istiyorlardı ve bunu sağlamakla en yüksek iyiyi elde ettiler. Bir ölümlü, hayatta her şeyin gönlünün dilediği gibi olmasını bekleyemez. Felaketlerine mertçe katlanırlarsa, yiğit evlatlarının gerçekten yiğit babaları olduklarını göstermiş olurlar. Acılarına duyanamazlarsa, babalarımız olmadıkları veya bizi övenlerin yalancı oldukları yolunda şüphelere e yol açarlar. Atalarımız böyle düşüncelere sebep olmamalıdırlar. Kendileri gibi yiğit evlatların babaları olduklarını, herkese yaşama tarzları ile gösterip bizi övmelidirler.

"Hiçbir şeyde aşırı olma" eski sözü güzel bir söz sayılırdı; gerçekten de öyledir. Kendini saadete götüren veya yaklaştıran şartları kendi içinde arayan; bunları başkalarına bağlayarak, onların başarı veya başarısızlıklarına göre bahtını tesadüfe bırakmayan bir kimse, hayatını iyi 248 düzenlemiş demektir. Böyle bir adam, bilgedir, merttir, akıllıdır. Böyle bir adam, servet veya çocuk edinsin, servetini veya çocuklarını kaybetsin, her türlü halde, o özde-

yişi yerine getirecek; sevinçte de kederde de aşırılıktan kaçınacaktır; çünkü, bütün güveni kendinedir. İşte, biz, b babalarımızın böyle olduklarını ileri sürüyoruz; böyle olmalarını istiyor, diliyoruz. Biz de şu anda böyle davranıyoruz; ölecek olsak bile, ne aşırı bir hiddet, ne aşırı bir korku duyuyoruz. Analarımıza, babalarımıza yalvarırız, geri kalan günlerini bu duygularla geçirsinler. Bilsinler ki ağlayıp sızlamakla bizleri memnun edemezler! Ölüler yeryüzünde olup bitenlerden haber alıyorlarsa eğer analarımız, babalarımız, kendilerini hırpalayarak, felaketleri- c nin yükü altında ezilirlerse, bizi gücendirir; acılarına ölçülülükle, ferah yürekle katlanırlarsa gönlümüzü ederler. Bizi, insan oğluna nasip olabilecek en güzel son bekliyor; onun için ağlamayın, bizi yüceltin. Karılarımıza, çocuklarımıza gelince, onlara bakın, besleyin, düşüncelerini bu yola çekin; çünkü, böylece, felaketinizi unutur, daha gü- d zel, daha asil bir ömür sürer, gönlümüze de daha yakın olursunuz.

İşte, yakınlarımıza söylenecek sözler. Şehre gelince, onu, babalarımıza, çocuklarımıza, hatırımız için bakmaya; babalarımızı ihtiyar yaşlarında beslemeye, çocuklarımıza da iyi terbiye vermeye teşvik ederdik ama bu yolda teşvike ihtiyaç görmeden onlara gerektiği gibi bakacağını biliyoruz.

İşte, ölülerin oğulları, anaları ve babaları, işte, sizle- e re söylememi istedikleri şeyler. Ben de bütün gayretimle bunları bildiriyorum. Ben kendim, onların adına, sizlere yalvarırım: Oğullar, babalarının yolunda yürüsünler; ötekiler de hiçbir kaygı duymasınlar. Çünkü emin olunuz, fertler ve devlet, sizi ihtiyarlık günlerinizde besleyecektir

ve herbirimiz, bir ölünün babasıyla karşılaştığımız zaman, ona şefkat ve muhabbet göstereceğiz. Devlete gelince, size karşı gösterdiği ilgiyi hepiniz biliyorsunuz sanırım. Savaşta ölenlerin çocuklarına, babalarına iyi bakılması için kanunlar yaptı ve en yüksek makama, bu ölülerin ana babaları adaletsizliğe kurban gitmesinler diye, onlara herhangi bir yurttaştan daha iyi bakmak vazifesi verildi. Devlet, çocuklarının yetiştirilmesine de yardım ediyor ve yetim olduklarını elden geldiği kadar unutturmaya çalışıyor. Onlara, daha çocukken, kendisi babalık ediyor; yetiştikleri zaman da tam bir zırh hediye ederek, mallarının başına gönderiyor. Babalarının mertliğini gösteren silahları da vererek, onların nasıl davranmış olduklarını belirtiyor, hatırlatıyor. İlk defa baba ocağına girip, hüküm sürmeye başlayacakları zaman da iyiye belirti olsun diye de babalarının silahlarını kuşanmalarını istiyor. Ölülere gelince, onları yüceltmekten geri kalmıyor; her yıl, herkesin önünde, bütün ölülerin hatırası için, her birimizin kendi evlerimizde kendi ölülerimizin hatırası için yaptığımız gibi törenler yapıyor; bunlara beden idmanları, at yarışları, çeşitli musiki müsabakaları katıyor. Devlet, gerçekten, ölülerin, mirasçı ve oğlu; oğulların babası; babalarının da vasisi yerini tutuyor; bütün zaman boyunca da dikkat ve özeni hiç esirgemiyor. Devletin yaptıklarını gözönüne getirin, başınıza gelen felakete daha kolay katlanırsınız; ölenlere ve yaşayanlara kendinizi sevdirmek, göreceğiniz ve göstereceğiniz dikkat ve özeni kolaylaştırmak için en iyi çare budur. Haydi, artık, hepiniz, ölülere, kanunun buyurduğu gibi gözyaşları döktünüz. Dağılın.

249 b c

d İşte, Meneksenos, Miletos'lu Aspasia'nın nutku.

MENEKSENOS: Zeus hakkı için Sokrates, o senin Aspasia, kadın olduğu halde, böyle nutuklar söyleyebildiğine göre talihli biri olmalı.

SOKRATES: İnanmıyorsan, benimle gel, kendi ağzından işit.

MENEKSENOS: Aspasia'nın yanında çok bulundum, Sokrates, değeri nedir, bilirim.

SOKRATES: Peki, Aspasia'yı takdir etmiyor musun? Bu nutkundan ötürü de ona minnet borcun yok mu?

MENEKSENOS: Var, Sokrates; bu nutuktan ötürü,
e Aspasia'ya, veya sana kim okuduysa ona büyük minnet borcum var. Ama, şunu da ilave edeyim: Bu nutku bana tekrar edene de çok borçlandım.

SOKRATES: İyi öyleyse; fakat Aspasia'nın siyaset üzerine daha birçok güzel nutuklarını sana okumamı istersen, dikkat et, sakın beni eleverme.

MENEKSENOS: Hiç korkma Sokrates, elevermem. Sen bana yalnız o nutukları oku.

SOKRATES: Peki, ben de senden bunu esirgemeyeceğim.

Platon
Meneksenos

Cenaze Hitabesi

MENEKSENOS'u özel kılan, Platon'un diğer çalışmalarına kıyasla daha retorik bir karaktere sahip olmasıdır. Metnin büyük bir bölümü Tukidides'in anlattığı, Peloponnesos Savaşı'nda Perikles'in yaptığı cenaze konuşmasına yönelik bir hiciv niteliğindedir. MENEKSENOS bağımsız bir diyalog olmayıp başka bir diyaloğu konu almasıyla da Platon'un diğer diyaloglardan ayrılır. Aynı nedenle gerçekten Platon tarafından yazılıp yazılmadığı da zaman zaman tartışma konusu olmuştur.

ISBN 978-605-4177-77-6

KİTAP